

Milan Klíma: Od střízlíka přes člověka k vorvaňovi

Autobiografická knížka prof. RNDr. Milana Klímy, CSc., s podtitulem *Mozaika vzpomínek biologa, anatoma, vysokoškolského učitele přináší barvitě líčení událostí od 50. let 20. století po současnou dobu. Autor popisuje vlastní osudy a zážitky ze studií, počátky vědecké dráhy v Československé akademii věd a pozdější kariéru na anatomickém ústavu lékařské fakulty Univerzity J. W. Goetha ve Frankfurtu nad Mohanem. Jde o životopis výjimečně pestrý, poznamenáný různými dramatickými okamžiky i pozoruhodnými úspěchy na poli vzdělávání, vědy a umění. Milan Klíma je příkladem jednoho z mnoha českých emigrantů, kteří se v zahraničí výrazně prosadili. Teprve po revoluci v r. 1989 se mohl navracet do České republiky a obnovit osobní vztahy s přáteli a kolegy z oboru.*

Léta studia na Biologické fakultě Univerzity Karlovy v 50. letech byla poznamenána zkušeností z kontaktů s významnými pedagogy i s mnoha vrstevníky a spolužáky, z nichž mnozí později úspěšně pokračovali ve vědecké a pedagogické práci v oblasti biologie. Po absolvování fakulty byl Milan Klíma přijat jako mladý vědecký pracovník v Laboratoriu a pozdějším Ústavu pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně. V Československé akademii věd totiž nevznikl po vzoru akademie sovětské jeden zoologický ústav, ale obor vertebratologie byl soustředěn právě na brněnském pracovišti, zatímco ostatní zoologické disciplíny zůstaly v Praze a později byly přesunuty do Českých Budějovic pod hlavičkou institucí zaměřených na entomologii, parazitologii, hydrobiologii a pedologii – půdní biologii. V této souvislosti mě zaujala autora poznámka, že „Univerzita Karlova měla bezesporu vynikající úroveň, ale svým velkášstvím rdousila mnohdy vývoj akademických institucí jinde.“ Založení vertebratologického pracoviště ČSAV v Brně se tedy nesetkalo se všeobecným nadšením a tento aspekt konkurenčního vztahu Prahy a Brna patrně ovlivnil i působení autora v této instituci. Setkal se zde s vlídným přijetím a přátelskými postoji mnohých spolupracovníků, ale zároveň s projevy určité nevrzivosti a neochoty pomoci mladému začátečníkovi původem z Prahy, který si přál uskutečňovat sen v oboru ornitologie. V knize představuje jednotlivé pracovníky tehdejšího ústavu a podává jejich osobní charakteristiky s otevřeností vskutku neobvyklou. Sám jsem na morfologické oddělení tohoto ústavu nastoupil v polovině 70. let a s Milanem Klímou jsem se tedy minul asi o pět let. Ostatní pracovníky jsem ovšem osobně poznal a mohu říci, že autor povahu jednotlivých osob zmíněných v knize vystihl většinou velmi objektivně. Rovněž jsem zakusil postavení imigranta z Prahy do moravské metropole a poučil se o významu pojmů „gypsová hlava“ nebo „cajzl z Práglu“.

Milan Klíma Od střízlíka přes člověka k vorvaňovi

Podobně jako M. Klímu mě ale pracovníci ústavu přijali velice laskavě a hodně jsem oceňoval tehdejší přátelskou kolegiální atmosféru, která mezi lidmi v ústavu převládala.

Hlavní potíže Milana Klímy na ústavu spočívaly v jeho vztahu s tehdejšími řediteli pracoviště a nesoulad obou osobností vyvrcholil jeho nuceným odchodem do emigrace po r. 1968. Začátky v Německu jistě nebyly snadné, ale rychle se mu podařilo v novém prostředí prosadit a vybudovat si v různých ohledech významné postavení. Uspěl v konkurzu na profesora a již v r. 1976 se stal ředitelem anatomického ústavu na frankfurtské univerzitě. I když musel opustit představu o výzkumu v klasické ornitologii, dařilo se mu úspěšně rozvíjet dráhu vědce a pedagoga již jednoznačně zaměřeného na anatomii a morfologii člověka a dalších živočichů. V těchto oborech se věnoval řadě atraktivních vědeckých témat, jak napovídá i titul celé knihy, a dosáhl mnoha významných původních poznatků. Velice úspěšná byla rovněž jeho činnost umělecká, ve které originálním způsobem skloubil zkušenost vědce morfologa s nevšedním výtvarným nadáním (také Živa 2012, 1: X–XI). Mimořádně příznivý ohlas jeho umělecké tvorby dokládá řada výstav po celém světě. Schopnosti malovat využil také v ilustracích pro různé anatomické učebnice a odborná kompendia, příklady jeho prací jsou v recenzované knize bohatě doloženy, zejména v barevné příloze. Po r. 1989 se M. Klíma vracel do rodné země a jeho životní přínosy ve vědě a vzdělávání byly několikrát vyzdvíženy významnými oceněními. Zároveň však pokračoval ve vědec-

ké a pedagogické činnosti v Německu, kde žije dodnes.

Co si může čtenář odnést z této přehledky vzpomínek na zoologické výzkumy a badatele v uplynulých desetiletích? Domnívám se, že užitečných podnětů k zamýšlení kniha poskytuje velmi mnoho. Pro mě osobně jako částečného pamětníka má popis minulých událostí svůdný a napínavý obsah. Přestože jsem Milana Klímu poznal osobně jen letmo v 90. letech, atmosféru na Ústavu pro výzkum obratlovců i na jiných českých zoologických pracovištích jsem dobře znal, a mohu bezprostředně konfrontovat vlastní zkušenost se vzpomínkami autora. Jak jsem se již zmínil, naše osudy byly v některých aspektech zvláště podobné. Tak jsem např. několik let pravidelně jezdil na chatu Protěžka v Belianských Tatrách, a dokonce jsem se ještě setkal s poněkud svéráznou chatárkou, paní Evou. Trochu mě zamrzelo dojem autora, že po revoluci na něj v 90. letech jeho Brňané zanevřeli a že příčinou ignorování jeho osoby v ústavu mohla být i obyčejná závist. To mi nepřipadá jako objektivní shrnutí poměrů oné doby. Ústav po ostudném zrušení v r. 1993 procházel složitým obdobím a prožitá katarze odváděla mysl zbývajících pracovníků k vážným a palčivým otázkám dalšího osudu zoologie obratlovců v Brně. Díky řediteli Milanu Peňázovi se v r. 1998 podařilo znovu obnovit pracoviště s jednoznačným vertebratologickým zaměřením, ale zároveň došlo k zásadní obměně personálního složení zaměstnanců, především vědeckých pracovníků. V ústavu nezbyl téměř nikdo, kdo by M. Klímu osobně znal, pro mladé pracovníky byl již spíše mytickou postavou z legend starých časů. Anatomie a morfologie se na pracovišti v podstatě přestaly pěstovat. To bezpochyby bylo hlavní příčinou nedostatku těsnějších vztahů a spolupráce. Dnes ústav zažívá dobré a vědecky plodné období a zásluhu Milana Klímy o obor i instituci jsou stále v paměti uloženy. Jeho návštěva v ústavu by jistě byla vítanou příležitostí k oživení vzpomínek a diskuzí o historii i nových vyhlídkách vědecké práce.

Toto vše je pouze pohled (částečného) pamětníka, jsem ale přesvědčen, že kniha přináší různá aktuální poselství a podněty i v obecných souvislostech. Zajímavé je srovnání pojetí vzdělávání za studentských časů Milana Klímy a v současné době. Solidní základ vědomostí v přírodních vědách a biologii poskytovaný v dřívějších časech byl nahrazen vzděláním poněkud povrchnějším a rychlou specializací v úzkém oboru. Široce pojaté vzdělání, které umožňovalo nalézat příčinné souvislosti mezi jednotlivými disciplínami, bylo zčásti nahrazeno hlubokým zaměřením na určitá specifická témata, které umožňuje publikaci výsledků v dobrých časopisech a rychlé zlepšování scientometrických ukazatelů badatele. Je nesnadné soudit, který způsob je lepší, ale návrat k tradičním cestám již jistě možný není. V dnešní době kafemlejnku, Hirschova indexu a dalších sofistikovaných ukazatelů je nastoupený směr asi nevyhnutelným řešením. Přesto by stálo za úvahu přemýšlet o možnostech, jak rozhled studentů v různých oblastech biologie a přírodních

věd vhodně rozšiřovat a vybízet je k hledání důležitých mezioborových souvislostí, které se právě autorovi této knihy výjimečně dařilo. Živý význam pro dnešní dobu mají také úvahy o praktickém využívání výzkumných poznatků a o významu základního vědeckého poznání, které je hlavním hybatelem vývoje lidské společnosti bez ohledu na okamžitý utilitární hmotný přínos.

Kniha Milana Klímy tedy nabízí zajímavé inspirace i pro dnešní zoologickou práci. Je napsána živým jazykem a lze ji doporučit jako výborně sestavený a čtivý text s aktuálním poselstvím pro široký okruh zájemců.

**Karolinum,
nakladatelství Univerzity Karlovy,
Praha 2018, 422 str.**

Doporučená cena 460 Kč

Kontaktní údaje pro předplatitele

SEND Předplatné, s. r. o.

P. O. Box 141
140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225

fax: 225 341 425

sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz

www.send.cz

Živa v roce 2019

3	20. 6.
4	15. 8.
5	17. 10.
6	12. 12.

Změna ceny předplatného

Od 1. ledna 2019 se mění cena předplatného za jedno číslo Živy – nově 59 Kč.

Roční předplatné nově: 354 Kč

Roční předplatné včetně elektronické verze nově: 414 Kč (cena el. verze 60 Kč zůstává)

Pro přístup k elektronické verzi je třeba dodat svou e-mailovou adresu distribuční firmě SEND Předplatné, s. r. o., na kontakt: zaneta@send.cz.

Dvouleté předplatné je od 1. ledna 2019 zrušeno, stávajícím předplatitelům nebude již během r. 2019 obnoveno.

Prodejní cena Živy mimo předplatné: 79 Kč

Kontaktní adresy autorů

Lubomír Adamec

Botanický ústav AV ČR, v. v. i.

Dukelská 145

379 82 Třeboň

e: lubomir.adamec@ibot.cas.cz

Pavel Amcha

e: pavel.amcha@volny.cz

Jan Andreska

Katedra biologie a environmentálních studií
PedF UK

Magdalény Rettigové 4

116 39 Praha 1

e: jan.andreska@pedf.cuni.cz

Michal Andrle

Oddělení vnějších vztahů PřF UK

Albertov 6

128 00 Praha 2

e: michal.andrle@natur.cuni.cz

Petr Budil

Česká geologická služba

Klárov 3

118 21 Praha 1

e: petr.budil@geology.cz

Lucie Buchbauerová

Ústav pro životní prostředí PřF UK

Benátská 2

128 00 Praha 2

e: lucie.buchbauerova@natur.cuni.cz

Anna Černá

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Letenská 4

118 51 Praha 1

e: cerna@ujc.cas.cz

Andrej Funk

e: ziva@ssc.cas.cz

Jiří Hadinec

Katedra botaniky PřF UK

Benátská 2

128 00 Praha 2

e: hadinec@natur.cuni.cz

Tomáš Hermann

Katedra filosofie a dějin přírod. věd PřF UK

Viničná 7

128 00 Praha 2

e: tomas.hermann@natur.cuni.cz

Lubomír Hrouda

Katedra botaniky PřF UK

Benátská 2

128 00 Praha 2

e: lubomir.hrouda@natur.cuni.cz

Lucie Juříčková

Katedra zoologie PřF UK

Viničná 7

128 00 Praha 2

e: Lucie.Jurickova@seznam.cz

Alena Klvaňová

Česká společnost ornitologická

Na Bělidle 34

150 00 Praha 5

e: klvanova@birdlife.cz

Petr Kment

Entomologické oddělení, Národní muzeum

Cirkusová 1740

193 00 Praha 9 – Horní Počernice

e: petr_kment@nm.cz

Jarmila Kubíková

Žateckých 14

140 00 Praha 4

e: jarmila.kubikova@volny.cz

Tomáš Kučera

Katedra biologie ekosystémů PřF JU

Branišovská 1760

370 05 České Budějovice

e: kucert00@prf.jcu.cz

Martin Kulma

Státní zdravotní ústav

Šrobárova 48

100 00 Praha 10

e: martin.kulma@szu.cz

Lukáš Laibl

Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

Rozvojová 269

165 00 Praha 6

e: laibl@gli.cas.cz

Vojen Ložek (Lucie Juříčková)

Nušlova 2295/55

158 00 Praha 13

e: Lucie.Jurickova@seznam.cz

Jozef Májsky

e: majskyjozef@gmail.com

Ester Michálková

Ústav botaniky a zoologie PřF MU

Kotlářská 2

611 37 Brno

e: michalkova.ester@mail.muni.cz

Sylvie Pecháčková

Západočeské muzeum v Plzni

Kopeckého sady 2

301 00 Plzeň

e: spechackova@zcm.cz

Jan Plesník

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Kaplanova 1931/1

148 00 Praha 11

e: jan.plesnik@nature.cz

Vladimír Řehořek

Ústav botaniky a zoologie PřF MU

Kotlářská 2

611 37 Brno

e: rehorek@sci.muni.cz

Milan Řezáč

Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i.

Drnovská 507

161 06 Praha 6

e: rezac@vurv.cz

Milena Secká

Náprstkovo muzeum

Bečlémské náměstí 1

110 01 Praha 1

e: milena_secka@nm.cz

Lukáš Strych

e: lstrych@seznam.cz

Štěpán Svačina

III. interní klinika 1. LF UK

U Nemocnice 1

128 08 Praha 2

e: svacinass@lf1.cuni.cz

Vojtěch Turek

Paleontologické oddělení, Národní muzeum

Václavské náměstí 68

110 00 Praha 1

e: vojtech_turek@nm.cz

Václav Zelený

e: Zelenyv@post.cz

Jan Zima (Josef Bryja)

Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i.

Květná 8

603 65 Brno

e: bryja@brno.cas.cz